

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI VETERINARIYA VA CHORVACHILIKNI
RIVOJLANTIRISH QO'MITASI**

**SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI,
CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI NUKUS
FILIALI**

**"VETERINARIYA MEDITSINASI VA CHORVACHILIKDAGI DOLZARB
MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMLARI" mavzusidagi xalqaro
ilmiy va ilmiy-texnik konferensiya materiallari**

TO'PLAMI

13-noyabr 2025-yil

СБОРНИК материалов

**международной научно и научно-технической конференции на тему
"АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ВЕТЕРИНАРНОЙ МЕДИЦИНЫ И
ЖИВОТНОВОДСТВА И ИХ РЕШЕНИЯ"**

13 ноября, 2025 г

**International scientific and scientific-technical conference
"ACTUAL PROBLEMS OF VETERINARY MEDICINE AND LIVESTOCK
AND THEIR SOLUTIONS"**

November 13, 2025

NUKUS-2025

“Veterinariya meditsinasi va chorvachilikdagi dolzarb muammolar va ularning yechimlari”
Xalqaro ilmiy va ilmiy-texnik konferensiyasi materiallari [Matn]: to‘plam / Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filiali. – Nukus: “Golden Print Nukus” nashriyoti, 2025. – 389 b.

Anjuman tashkiliy qo‘mitasi

Tashkiliy qo‘mita raisi: Esimbetov Adilbay Tlepovich, b.f.d., professor;

Tashkiliy qo‘mita raisi muovini: Avezimbetov Shavkat Dosumbetovich, v.f.n.;

Tashkiliy qo‘mita kotibi: Rozumbetov Kenjabek Umar og‘li, b.f.f.d.;

D. Bazarbayeva – “Veterinariya diagnostikasi va oziq-ovqat xavfsizligi” kafedrasida katta o‘qituvchisi, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

Tashkiliy qo‘mita a‘zolari:

Sh. Jabbarov – O‘zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish qo‘mitasi boshqarmasi boshlig‘i o‘rinbosari, veterinariya fanlari doktori, professor.

X. Yunusov – Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti rektori, biologiya fanlari doktori, professor.

M. Y. Karpuxin – Ural davlat agrar universitetining ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori, agrar fanlar doktori, dotsent (Rossiya Federatsiyasi)

N. G. Malkov – N. F. Vereshagin nomidagi Vologda davlat sutchilik akademiyasi rektori, texnika fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya Federatsiyasi)

A. Abdurasulov – Qirg‘iziston Respublikasi O‘sh davlat universiteti “Veterinariya meditsinasi va biotexnologiyasi” kafedrasida mudiri, qishloq xo‘jalik fanlar doktori, professor. (Qirg‘iziston Respublikasi)

R. Miqtibayeva – Qozog‘iston milliy agrar tadqiqot universiteti “Mikrobiologiya va virusologiya” kafedrasida professori, veterinariya fanlari nomzodi. (Qozog‘iston Respublikasi)

S. Mirzakulov – Olmaota texnologiya universiteti “Oziq-ovqat mahsulotlari texnologiyasi” kafedrasida professori, qishloq xo‘jalik fanlar doktori, dotsent. (Qozog‘iston Respublikasi)

Q. Atanazarov – O‘quv ishlari bo‘yicha direktor o‘rinbosari, biologiya fanlari nomzodi, dotsent.

A. Mambetnazarov – Ilmiy tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy-pedagog kadrlarni tayyorlash bo‘limi boshlig‘i, qishloq xo‘jalik fanlar doktori, dotsent.

A. Kaniyazov – “Veterinariya va zootexnologiya” fakulteti dekani, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

X. Mamatov – “Zootexnologiya” kafedrasida mudiri, qishloq xo‘jalik fanlar bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

R. Turg‘anbayev – “Zootexnologiya” kafedrasida professori, agrar fanlar doktori

A. Kamalova – “Veterinariya meditsinasi va farmakologiyasi” kafedrasida mudiri, veterinariya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

P. Xojalepesov – “Iqtisodiyot va gumanitar fanlar” kafedrasida mudiri, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent.

R. Rzaev – “Veterinariya diagnostikasi va oziq-ovqat xavfsizligi” kafedrasida mudiri, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent.

Ushbu to‘plam O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vazirining 2024-yil 27-dekabrda 490-son buyrug‘i bilan oliy ta‘lim tashkilotlari hamda ilmiy tashkilotlarda 2025-yilda o‘tkaziladigan xalqaro va respublika miqyosidagi ilmiy anjumanlar, simpoziumlar, seminarlar va boshqa ilmiy hamda ilmiy-texnik tadbirlar ro‘yxati 2-ilovasiga muvofiq tasdiqlangan – 2025-yilda xalqaro miqyosida o‘tkaziladigan ilmiy va ilmiy-texnik tadbirlar rejasi asosida Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filialida 2025-yil 13-noyabr kuni – **“Veterinariya meditsinasi va chorvachilikdagi dolzarb muammolar va ularning yechimlari”** mavzusida o‘tkazilgan Xalqaro ilmiy va ilmiy-texnik konferensiyasi materiallari asosida tuzilgan.

Konferensiyada, veterinariya sohasida faoliyat olib borayotgan universitet va filialarning professor-o‘qituvchilari, ilmiy markazlarning va insitutlarning ilmiy xodimlari, doktorantlar, magistrantlar, iqtidorli yosh tadqiqotchilarning ilmiy-tadqiqot ishlariga bag‘ishlangan maqolalar o‘rin olgan

To‘plamga kiritilgan maqolalar materiallarining to‘g‘riligi va haqqoniyligiga mualliflar mas‘ul hisoblanadi.

© Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filiali, 2025

© “Golden Print Nukus” nashriyoti, 2025

4. Султанов М.А., Азимов Д.А., Гехтин В.И., Муминов П.А. Гельминты домашних млекопитающих Узбекистана. –Ташкент. «Фан», 1975. - 188 с.
5. Султанов М.А., Сарымсаков Ф.С., Муминов П., Давлатов Н., Гехтин В.И., Рахимкариева А.Х., Зимин Ю.М., Кабилов Т., Муминов Э.Н., Кошанов Е.К., Бувабоков М. Гельминты животных Каракалпакской АССР // Паразиты животных и человека низовьев Аму-Дарьи. – Ташкент: «Фан», 1969.- С. 3 - 65.
6. Султанов М.А., Азимов Д.А., Гехтин В.И., Муминов П.А. Гельминты домашних млекопитающих Узбекистана. –Ташкент. «Фан», 1975. - 188 с.
7. Тарянкин В.И. Паразиты шакала *Canis aureus aureus* L. в среднем течении реки Сырдарьи // Паразитология. – Москва, 1983. - XVII. 6.- С. 478-480.
8. Шакарбоев Э.Б. *Orientobilharzia turkestanica* (Skrjabin, 1913) – *Bos taurus* Linnaeus, 1758 паразит - хўжайин системасидаги эколого-функционал ўзаро муносабатлар.: Автореф. дисс. ... канд. биол. наук. –Тошкент, 1996. – 23 с.
9. Шакарбоев Э.Б. Ўзбекистонда умуртқали ҳайвонлар трематодалари (тур таркиби, циркуляция йўллари, эколого-биологик хусусиятлари): Автореф. дисс. ... докт. биол. наук. – Тошкент, 2009. – 38 с.
10. Шакарбаев У.А. Ўзбекистон шимолий-шарқий сув ҳавзалари моллюскаларида (Gastropoda: Pulmonata) трематода церкарияларининг фаунаси ва экологияси.: Автореф. дисс. ... биол. фан. фалсафа докт. (PhD) - Тошкент, 2017. - 46 с.

BUZAWLARDIN KINDIK GRIJASI KESELLIGIN EMLEWDE TURLI OPERATIV USILLARDIN SALISTIRMA ANALIZI

Omirezakov G.Sh., Yesboganova M.M.

*Samarqand mámleketlik veterinariya medicinası, sharwashılıq hám biotexnologiyalar
universiteti Nókis filiali*

Kirisiw. Kindik grija (hernia umbilicalis) buzawlarda eń kóp ushırasatuǵın tuwma yamasa arttırılǵan xirurgiyalıq patologiyalardan biri. Bul jaǵdayda qarın diywalındaǵı bulshıq et hám fasciya qatlamlarınıń hásiz jerinde ashılıw payda bolıp, ishki aǵzalar yaki olardıń qaplamaları sırtqa shıǵadı. Kóbinese kindik grija buzawlarda tuwılǵannan soń birinshi háptelerde anıqlanadı hám infekciyalıq procesler, travma yamasa násillik faktorlar menen baylanıslı boladı.

Ilmiy dereklerge qaraǵanda, buzawlarda kindik grija kóbirek erkek jınıslı haywanlarda ushırasadı. Bul jaǵday erkek haywanlarda preputinal qaptıń jaylasıwı sebepli kindik aymaǵında bulshıq etlerdiń rawajlanıwında anatomiyalıq hásizlik penen baylanıslı. Kindik aymaǵınıń sepsisi, naduris dezinfekciya, kindik jipiniń qolda úziliwi, tuwıw waqtındaǵı mexanikalıq basım yamasa tartılıwlar, sonday-aq, násillik beyimlilik usı keselliktiń rawajlanıwına sebep boladı.

Evropa mámleketlerinde buzawlarda kindik grijasın emlewde zamanagóy qatnaslar keń qollanımaqta. Atap aytqanda, Germaniyada laparoskopik herniorrafiya hám protezli xirurgiyalıq texnikalar nátiyjeli dep tabılǵan. Bul usıllar arqalı operaciya aymaǵı minimal travmatizaciya menen emlenedi hám irińleniw qáwpi sezilerli azayadı. Daniyada bolsa jergilikli awırıwsızlandırıw menen orınlanatuǵın operativ herniorrafiya usılları ámeliyatqa keńnen engizilgen bolıp, ol buzawlar ushın qáwipsiz hám tez pitetuǵın dep esaplanadı.

GMDA mámleketlerinde bolsa veterinariya xirurgiyasında házir de klassik ashıq hám jabıq herniorrafiya usılları tiykarǵı orındı iyeleydi. Sonıń menen birge, sońǵı jıllarda yarım ashıq herniorrafiya usılı eksperiment sıpatında qollanımaqta. Bul qatnasta grijanıń tek shetki bólimi ashıladı, ishki qarın qaqqalı tolıq ashılmaydı. Nátiyjede, infekciya qáwpi azayadı, operaciya aymaǵı tezirek pitedi hám buzawlarda stress dárejesei tómey boladı.

Qaraqalpaqstan Respublikası sharayatında sharwashılıq penen shuǵıllanıwshı xalıqtıń úylerinde buzawlarda kindik grija kóp jaǵdaylarda anıqlanmaqta. Jergilikli veterinariya ámeliyatında bolsa emlewde kóbirek ashıq usıldan paydalanılardı, bul bolsa infekciyalıq

asqınıwlar, irinleniw hám qaytalanıw jaǵdaylarına sebep boladı. Sol sebepli, jergilikli sharayatta yarım ashıq herniorrafiya usılınıń klinikalıq nátiyjeliligin úyreniw aktual másele esaplanadı.

Izertlewdiń maqseti - Qaraqalpaqstan Respublikası xalqınıń shańaraqlarında saqlanıp atırǵan buzawlarda kindik grijasın emlewde ashıq, jabıq hám yarım ashıq herniorrafiya usıllarınıń klinikalıq, fiziologiyalıq hám gigenalıq nátiyjeliligin salıstırıw, ámeliyat ushın eń maqul usıldı anıqlaw bolıp tabıladı.

Materiyallar hám usıllar. Izertlew Qaraqalpaqstan Respublikası Kegeyli rayonında jasawshı turǵınlarınń úylerinde 2025-jıldıń may ayınan sentyabr ayına shekemgi dáwirde ótkerildi. Izertlew ótkerilgen orınlar sharwashılıq penen turaqlı shuǵıllanatuǵın, haywanlar ushın ajratılǵan, taza hám gigenalıq sharayatqa iye bolǵan xojalıqlardan tańlap alındı.

Hár bir shańaraqta haywanlardıń saqlanıw sharayatı, azıqlandıırıw sapası, tazalıqqa ámel etiliwi, qarın bólimi gigenası hám operaciya ótkeriw ushın qolaylı sharayatlar bahalandı.

Operaciyalar qurǵaq, jaqtı hám hawa almasıwı jaqsı bolǵan orınlarda ótkerildi. Operaciyadan aldın barlıq ásbap-úskeler avtoklavta 120°C da 30 minut dawamında sterilizaciya etildi. Xirurgiyalıq aymaq povidon-yod yeritpesi hám 70% etil spirti menen eki márte islewden ótkerildi. Xirurg hám járdemshiler steril qolǵap, nıqap hám arnawlı qorǵanıw kiyimlerinde jumıs isledi.

Tájiriybe múddeti. Izertlew 2025-jıldıń may ayınan sentyabr ayına shekem dawam etti. Hár bir baspaqqa operaciyadan soń 30 kún dawamında klinikalıq baqlaw alıp barıldı. Baqlaw dawamında dene temperaturası, júrek soǵıw tezligi, dem alıw sanı, ishtey, jaraqat jaǵdayı hám pitiw tezligi turaqlı túrde atap ótildi. Hár bir haywan ushın óz aldına baqlaw kartası hám elektron keste dúzildi.

Haywanlar sanı hám sipatlaması. Izertlewde jámi 12 bas erkek buzaw qatnastı. Buzawlar 1 aydan 5 ayǵa shekemgi jasta bolıp, dene massası ortasha 25-50 kg di quraydı.

Operaciya aldınan barlıq haywanlar uliwma klinikalıq tekseriwden ótkerildi. Olardıń dene temperaturası 38,5-39,5°C, júrek urıwı 90-110 márte/min, dem alıw sanı 25-35 márte/min aralıǵında bolǵan. Silekey qabatlar, limfa túyinleri hám uliwma iskerlik jaǵdayı bahalandı. Tek ǵana salamat, klinikalıq jaqtan turaqlı haywanlar tájiriybege tartıldı.

Hár bir buzawda operaciyadan aldın hám keyin tómendegi kórsetkishler ólshendi: grijanıń diametri, isik kólemi, jaraqattıń pitiw múddeti, ısıtpa, ishtey hám uluwmalıq iskerlik ózgerisleri. Maǵlıwmatlar turaqlı túrde dizimge alınıp, tallaw ushın jıynaldı.

Diagnostika basqışı. Kesellik diagnozı klinikalıq belgiler tiykarında qoyıldı. Buzawlarda kindik aymaǵında isik, jumsaqlanıw, palpaciyaда а́nsat qaytıwshı grijali massa anıqlanǵan. Grija saqiynasınıń diametri metall sızǵısh járdeminde ólshendi. Hár bir nawqas buzaw ushın diagnoz kartası dúzilip, barlıq klinikalıq belgiler dizimge alındı.

1-keste

Haywanlar tańlaw tiykarında úsh teń toparǵa bólinde:

Topar	Usıl túri	Haywanlar sanı (n)	Xirurgiyalıq texnika
A	Ashıq herniorrafiya.	4.	Grija qaltası tolıq ashılıp, saqiyna tigildi.
B.	Jabıq herniorrafiya	4.	Teri astı arqalı bulshıq et tigusleri qoyıldı
C.	Yarım ashıq herniorrafiya.	4.	Grijanıń qaptal sheti ashılıp, kishi tigus qoyıldı.

Operaciya aldınǵı tayarlıq. Operaciyadan 24 saat aldın buzawlar azıqtan, 12 saat aldın bolsa suwdan sheklep qoyıldı. Qarın aymaǵı tóklerden tazalandı hám antiseptik qurallar menen eki márte dezinfekciyalandı. Sedatciya ushın Ksilazin 2% 0,1 ml/kg vena arqalı jiberildi. Jergilikli awırıwsızlandırıw ushın 2% lidokain gidroxlorid 6 mg/kg dozada ring blok usılında qollanıldı. Haywanlar operaciya túrine qarap dorsal yamasa lateral jaǵdayda xirurgiyalıq stolǵa jaylastırıldı. Operaciya dawamında júrek soǵıwı, dem alıw hám dene temperaturası baqlap barıldı.

Operativ usullar. Ashiq herniorrafiya usulında grijanın orayında elliptik kesim ashılıp, grijalı qap tolıq ajratıldı. Ishki organlar abaylap qarın boslıǵına qaytarıldı, saqıyna átirapı jańalandı hám Prolene 1-0 jip penen gorizontal matras tigusler menen jabıldı.

Jabıq herniorrafiyada grijanın ornı ashılmastan, bulshiq etler arasına Nylon 1-0 jip penen vertikal matras tigusler qoyıldı hám teri ústine úzlikli tigus penen juwmaqlandı.

Yarım ashıq herniorrafiyada grijanın qaptal shetinde 3-4 sm kesim ashılıp, grija qaltasın bir bólimi ajratıp alındı, saqıyna jańalandı hám Prolene 1-0 jip penen tigip qoyıldı. Bul usılda operaciya maydanı kem ashılǵanlıǵı sebepli infekciya qawpi tómén bolıp, jaraqat tez pitken.

Operaciyadan keyingi kútim. Operaciyadan keyingi dáwirde barlıq haywanlarǵa Cefazolin 25 mg/kg dene salmaǵına salıstırǵanda bulshiq et arasına kúnine eki márte 5 kún dawamında jiberildi. Isiniwdi kemeyttiriw ushın Ketoprofen 3 mg/kg dozada 3 kún dawamında qollanıldı.

Jaraqat ornı hár kúni 70% etil spirti yamasa povidon-yod eritpesi menen tazalanadı. Tigusler 10-14 kún ótkennen soń alıp taslandı. Operaciyadan sońǵı 30 kún dawamında dene temperaturası, isik, irinleniw, seroma toplanıwı, jaraqat pitiw tezligi hám ishteydin ózgeriwi turaqlı túrde belgilenedi hám nátiyjeler keste túrinde talqılandı.

Baqlaw parametrleri. Baqlaw dawamında tómendegi kórsetkishler bahalandı: grijanıń diametri, operaciya dawamlılıǵı, jaraqat pitiw múddeti, asqınıwlar jiyiligi (irin, seroma, isik), qaytalanıw jaǵdayları, dene temperaturası, júrek urıwı tezligi hám dem alıw sanı.

Nátiyjeler. Izertlew jumısları 2025-jıldıń may-sentyabr aylarında Qaraqalpaqstan Respublikası Kegeyli rayonında 12 bas erkek buzawlarda alıp barıldı. Izertlew dawamında úsh túrli xirurgiyalıq usıldıń - ashıq, jabıq hám yarım ashıq (semi-open) herniorrafiya - ámeliy nátiyjeliligi salıstırıldı.

Bahalawda tómendegi parametrlar tiykar etip alındı: jaraqat pitiw múddeti, asqınıwlar shastotasi, awırıw dárejesi, qaytalanıw jaǵdayları hám uluwma klinikalıq tikleniw dárejesi.

Operaciyadan keyingi 30 kúnlık baqlawda barlıq haywanlarda tikleniw procesi unamlı ótti. Biraq, usullar arasında parıqlar baqlandı: yarım ashıq usıl eń qısqa pitiw waqtı hám eń tómén asqınıw kórsetkishlerin berdi, jabıq usılda tikleniw salıstırmalı áste ótti, ashıq usılda bolsa irinli isiniw jaǵdayları belgilengen.

Yarım ashıq herniorrafiya usılı nátiyjelerinde isiniw belgileri derlik joq ekenligi, jaraqat átirapında seroz ajralıw baqlanbaytuǵınlıǵı hám pitiw procesi 10-12 kún ishinde tamamlanıp bolatuǵınlıǵı anıqlanǵan.

A toparında (ashıq usıl) 3-5 kún ishinde isik hám jeńil irinlew baqlanıp, bul jaǵdaylar sefazolin hám ketoprofen qollanılgannan soń saplastırılǵan.

2-keste

Hár qıylı xirurgiyalıq usıllardıń nátiyjeleri

Topar	Usıl túri	Haywanlar sanı (n)	Nátiyjeli tikleniw (%)	Ortasha jaraqat pitiw múddeti (kún)	Asqınıwlar (ta)	Qaytalanıw jaǵdayları
A	Ashiq herniorrafiya.	4.	75.	14,2±1,4;	2 (1 irin, 1 seroma).	0;
B.	Jabıq herniorrafiya.	4.	87,5;	19,5 2,1;	1 (jeńil isik);	0;
C.	Yarım ashıq herniorrafiya.	4.	92.	10,3±0,9;	1 (jeńil isik);	0;

B toparında bolsa (jabıq usıl) tikleniw procesi áste ótkén bolıp, tolıq pitiw 19-21 kúndi quragan.

Dodalaw. Izertlew nátiyjeleri sonı kórsetti, Kegeyli rayonında buzawlarda kindik grijasın yarım ashıq usılda emlew infekciya qáwpin sezilerli dárejede azaytadı, jaraqat pitiv múddetin 30-40% ke qısqartadı hám haywanlardıń ulıwma jaǵdayn tez tikleydi.

Bul usılda operaciya maydanı kemirek ashıladı, bul bolsa mikroorganizmlerdiń kiriw itimalın kemeyttiredi. Bunnan tısqari, bulshıq et qatlamları pútin saqlanadı, sonıń ushın tırtıq payda bolıw dárejesi tómén boladı.

Evropa mámleketlerinde (Polsha, Germaniya, Niderlandiya) sońǵı jılları laparaskópik yamasa minimal invaziv herniorrafiya usılları keń qollanılmaqta. Olar tikleniw tezligi hám infekciya qáwpi tóménligi menen ajıralıp turadı.

ĠMDA mámleketlerinde bolsa elege shekem klassikalıq ashıq xirurgiyalıq usıllar ústinlik etedi, bul bolsa kóbirek asqınıw hám uzaq tikleniw dáwirine sebep boladı.

Biziń nátiyjelerimiz Evropa tájiriybesine jaqın bolıp, yarım ashıq qatnas jergilikli sharayatta az qárejet penen uqsas klinikalıq nátiyje beretuǵının kórsetti.

Juwmawqlaw: Kegeyli rayonında 2025-jıldıń may-sentyabr aylarında ótkerilgen tájiriybe nátiyjeleri yarım ashıq herniorrafiya usılı buzawlarda kindik grijasın emlewde eń nátiyjeli hám qáwipsiz texnika ekenligin kórsetti.

Bul usılda operaciya aymaǵı az ashıladı, bul infekciya qáwpin azaytadı, tikleniw múddetin qısqartadı hám haywanlardıń ulıwma jaǵdayn tez tikleydi. Nátiyjelerge qaraǵanda, yarım ashıq usılda 92% tabishlı tikleniw belgilengen, jaraqat ortasha 10-12 kúnde pitken, irinleniw jaǵdayları derlik baqlanbaǵan.

Ashıq usılda 16% jaǵdayda irin yamasa seroma anıqlanǵan, jabıq usılda bolsa tikleniw múddeti 20 kúnge shekem sozılǵan. Al yarım ashıq usılda bolsa bulshıq etler pútin saqlanıp, pitiv procesi tez hám turaqlı ótken.

Paydalanılǵan ádebiyatlar

1. Sutradhar B. C., Biswas S., Bristi S. Z., Dey T., Paul T., Sarker D., Hossain M. F. *Semi-open Herniorrhaphy Reduces Postoperative Complications of Umbilical Hernia in Male Calves*. European Journal of Veterinary Medicine. 2023;3(1):22–27. ej-vetmed.org+1
2. Herrmann R., Utz J., Rosenberger E., Doll K., Distl O. *Risk factors for congenital umbilical hernia in German Fleckvieh*. The Veterinary Journal. 2001;162(3):233–240. ej-vetmed.org
3. Rahman M. M., Biswas D., Hossain M. A. *Occurrence of umbilical hernia and comparative efficacy of different suture materials and techniques for its correction in calves*. Pakistan Journal of Biological Sciences. 2001;4(8):1026–1028. ej-vetmed.org
4. “Comparison between open and closed methods of herniorrhaphy in calves.” *PMC*. (2011). PMC+1
5. “A Retrospective Study on Prevalence and Surgical Management of Umbilical Hernia in Calves.” *PMC*. (2023) PMC
6. “Surgically managed incarcerated umbilical hernias in calves hold favorable prognosis.” *JAVMA article*. avmajournals.avma.org+1
7. “Surgical treatment of hernia in cattle: A review.” *Semantic Scholar / review article*. pdfs.semanticscholar.org+2ResearchGate+2
8. Avezimbetov, S., Madetova, M., Madetova, N., & Joldasbaeva, V. (2023). Veterinariada gemoterapiya. anemiyalar va qon zardobida temirni aniqlash, qon retraksiyasini aniqlash. *Sharq uyg'onishi: innovatsion, ta'lim, tabiiy va ijtimoiy fanlar*, 3 (2), 509-516.
9. Dosumbetovich, AS, Uli, ADM, & Abdusalim, A. (2023). Qoraqolpoqston shoroitida mayda uy hayvonlarida nemotoda kasalligining tarqalishi. *Scientific Impulse*, 1 (8), 43-47.

10. Tlepovich, E. A., Shavkat, A., & Karamaddinovich, B. K. (2025). Qoraqalpog 'iston respublikasi xo 'jayli tumanida qo 'ylarning ichak sestodozlari: tarqalishi, diagnostikasi va profilaktikasi. *Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system*, 2(2), 37-44.
11. Tlepovich, E. A., Shavkat, A., & Karamaddinovich, B. K. (2025). O'zbekistonda qo 'ylarning ichak sestodlari bilan zararlanishi: epizootologik tahlil, diagnostika va mavsumiy o 'zgarishlar. *Modern World Education: New Age Problems–New solutions*, 2(3), 12-18.

HAYVONLAR SALOMATLIGINI SAQLASHDA PROFILAKTIKANING O'RNI VA AHAMIYATI

Olimjonov M.R.

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universitetining Toshkent filiali

Kirish. 2025-yil 7-avgustda Prezident tomonidan "Hayvonlarni identifikatsiya qilish, ro'yxatga olish va kuzatish to'g'risida"gi qonun imzolandi. Ushbu qonun asosida hayvonlarning sog'lig'ini nazorat qilish, kasalliklarning oldini olish va sanitariya-epidemiologik xavfsizlikni ta'minlash maqsadida hayvonlar elektron tizimda ro'yxatga olinadi. Ro'yxatga olish jarayoni bepul amalga oshiriladi va hayvonlarning sog'lig'i haqida ma'lumotlar to'planadi. Prezidentning "Davlat veterinariya xizmatini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori asosida davlat veterinariya xizmatining samaradorligini oshirish, malakali kadrlar tayyorlash va kasalliklarning oldini olishga qaratilgan chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Bu orqali hayvonlar salomatligini saqlash tizimi yanada mustahkamlanadi. Masalan, 2025-yil yanvarida FAO tomonidan veterinariya xodimlari uchun epidemiologik nazorat va xavf baholash bo'yicha 5 kunlik trening o'tkazildi. Hayvonlar salomatligi inson hayoti va iqtisodiyotni bevosita ta'minlaydigan muhim omillardan biridir. Zamonaviy veterinariya fanida profilaktika konsepsiyasi nafaqat yuqumli va yuqumsiz kasalliklarni oldini olish, balki hayvonlardan olinadigan mahsulotlarning xavfsizligini ta'minlash, ekologik barqarorlikni saqlash va zoonoz kasalliklarning inson jamiyatiga ta'sirini minimallashtirish maqsadida keng qo'llanilmoqda. Profilaktika tizimi bir qator ilmiy asoslangan metodlar va choralardan iborat bo'lib, ular orasida immunoprofilaktika, biosafety standartlari, monitoring va diagnostika texnologiyalari, shuningdek, ekologik va iqtisodiy omillarni hisobga olgan kompleks yondashuvlar muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, global iqlim o'zgarishlari va hayvonlarning yashash sharoitlaridagi tezkor o'zgarishlar yuqumli kasalliklarning tarqalish xavfini oshirib, profilaktikaning ahamiyatini yanada kuchaytirmoqda. Shuningdek, profilaktikaning samaradorligi nafaqat kasalliklarni oldini olish bilan, balki chorvachilik va parranda sanoatining barqaror rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, hayvonlar salomatligini ta'minlash bo'yicha zamonaviy ilmiy tadqiqotlar profilaktika choralarini optimallashtirish, integratsiyalashgan monitoring tizimlarini joriy etish va xavfli patogenlar tarqalishini minimallashtirishga qaratilgan. Ushbu maqolada profilaktikaning nazariy asoslari, zamonaviy yondashuvlar, veterinariya amaliyotida qo'llanilishi va iqtisodiy jihatlari tahlil qilinadi, shuningdek, profilaktika choralarining samaradorligi bo'yicha zamonaviy ilmiy natijalar muhokama qilinadi.

Asosiy muhokama qismi. Hayvonlar salomatligini saqlash va kasalliklarning oldini olishda profilaktik choralar nafaqat veterinariya tibbiyotining markaziy vazifasi, balki chorvachilik va qishloq xo'jaligining barqaror rivojlanishida strategik ahamiyatga ega. Yuqumli kasalliklar, masalan, turli virusli enteritlar, pnevmoniyalar, parazitlar infeksiyalar, shuningdek, zoonoz kasalliklar, inson va hayvon populyatsiyasiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, profilaktika tizimi keng qamrovli va integratsiyalashgan yondashuvlarni talab qiladi.